

ЗАЦВЕРДЖАНА

Пастанова  
Міністэрства адукацыі  
Рэспублікі Беларусь  
28.11.2023 № 363

Вучэбная праграма факультатыўных заняткаў  
«Палітыка беларусізацыі ў 1920-я гг.»  
для IX класа ўстаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы  
агульнай сярэдняй адукацыі

## ГЛАВА 1 АГУЛЬНЫЯ ПАЛАЖЭННІ

1. Дадзеная вучэбная праграма факультатыўных заняткаў «Палітыка беларусізацыі ў 1920-я гг.» (далей – вучэбная праграма) распрацавана для IX класа ўстаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі.

2. Дадзеная вучэбная праграма разлічана на 34 гадзіны (1 гадзіна на тыдзень).

3. Мэта – пашырыць і паглыбіць веды вучняў па праблеме сутнасці і развіцця палітыкі беларусізацыі ў 1920-я гг.

4. Задачы:

на падставе гістарыяграфічных і дакументальных матэрыялаў раскрыць вытокі, прычыны, мэты і сутнасць беларускай нацыянальна-культурнай палітыкі ў 1920-я гг., яе вынікі і здабыткі;

садзейнічаць развіццю пазнавальнай цікавасці вучняў да праблем гісторыі Беларусі;

фарміраваць уменні і навыкі вучняў, патрэбныя для самастойнага даследавання праблем гісторыі;

спрыяць выхаванню ў вучняў пачуцця патрыятызму, нацыянальнай і грамадзянскай свядомасці.

5. Рэкамендуемыя формы і метады навучання: правядзенне практыкумаў, семінараў, на якіх вучні будуць працаваць з рознымі гістарычнымі крыніцамі інфармацыі (дакументамі, навуковай, навукова-папулярнай, энцыклапедычнай літаратурай) на аснове раней атрыманых ведаў і ўменняў самастойна рашаць пазнавальныя задачы і праблемныя заданні, прадстаўляць вынікі індывідуальнай і калектыўнай вучэбна-пазнавальнай дзейнасці.

6. Вучні, якія засвоілі змест дадзенай вучэбнай праграмы, будуць:

6.1. ведаць:

сутнасць, шляхі, формы і метады ажыццяўлення палітыкі беларусізацыі ў 1920-я гг.;

адносіны насельніцтва да палітыкі беларусізацыі;

праблемы і дасягненні у працэсе ажыццяўлення беларускай нацыянальна-культурнай палітыкі;

дасягненні культурнага будаўніцтва ў 1920-я гг.;

вынікі ажыццяўлення беларускай нацыянальна-культурнай палітыкі ў 1920-я гг.;

6.2. умець:

працаваць з гістарычнымі дакументамі, навукова-папулярнай і даведачнай літаратурай, перыядычнымі выданнямі, гістарычнымі картамі, аналізаваць і параўноўваць інфармацыю розных крыніц;

весці пошук гістарычнай літаратуры ў каталогах (у тым ліку электронных);

характарызаваць гістарычныя падзеі, аргументаваць свае адносіны да іх; аналізаваць, абагульняць і ацэньваць гістарычныя факты, устанаўліваць прычынна-выніковыя сувязі паміж імі;

рыхтаваць паведамленне (даклад, рэферат), выступаць з ім, весці дыскусію.

## ГЛАВА 2 ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА МАТЭРЫЯЛУ

IX клас (34 гадзіны)

Уводзіны (1 гадзіна)

Шырокае і вузкае разуменне паняцця «беларусізацыя». Сутнасць палітыкі беларусізацыі. Этапы правядзення палітыкі беларусізацыі ў 1920-я гг. Крыніцы па вывучэнні праблем ажыццяўлення беларускай нацыянальна-культурнай палітыкі ў 1920-я гг.

### Ажыццяўленне палітыкі беларусізацыі (15 гадзін)

Вытокі беларусізацыі. Беларускі нацыянальна-вызваленчы рух у пачатку XX ст. Стварэнне беларускай дзяржаўнасці. Беларусізацыя – частка нацыянальнай палітыкі. Ініцыятары і аўтары палітыкі беларусізацыі (А. Чарвякоў, З. Жылуновіч, У. Ігнатоўскі, А. Бурбіс, А. Баліцкі).

Пачатак афіцыйнага курса на ажыццяўленне палітыкі беларусізацыі. Вызначэнне шляхоў і метадаў ажыццяўлення палітыкі беларусізацыі ў дакументах Камуністычнай партыі (большавікоў) Беларусі (далей – КП(б)Б). Доклад А. Чарвякова «Нацыянальныя моманты ў дзяржаўным і партыйным будаўніцтве» на VII з’ездзе КП(б)Б (сакавік 1923 г.). Пастанова 2-й сесіі Цэнтральнага Выканаўчага Камітэта (далей – ЦВК) Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі (далей – БССР) «Аб практычных мерапрыемствах па правядзенні нацыянальнай палітыкі» (15 ліпеня 1924 г.): курс на правядзенне беларусізацыі як дзяржаўнай палітыкі.

Шляхі, формы і метады ажыццяўлення палітыкі беларусізацыі. Асаблівасці нацыянальнага складу насельніцтва. Пашырэнне сферы функцыянавання беларускай мовы. Праца культурна-асветніцкіх устаноў па павышэнні нацыянальнай свядомасці беларускага насельніцтва. Карэнізацыя і яе сутнасць. Друк на нацыянальных мовах. Адметнасці нацыянальна-культурнай палітыкі ва ўсходніх беларускіх губернях.

Акадэмічная канферэнцыя па рэформе беларускага правапісу і азбукі. Мэта канферэнцыі. Геаграфія дэлегатаў канферэнцыі. Міжнароднае гучанне канферэнцыі. Доклад С. Некрашэвіча «Сучасны стан беларускай мовы». Знаёмства з набыткамі слоўнікавай камісіі Інстытута беларускай культуры. Значэнне канферэнцыі.

Праблемы на шляху правядзення палітыкі беларусізацыі. Непрыняцце палітыкі беларусізацыі групай партыйных і дзяржаўных дзеячаў. Адносіны насельніцтва БССР да палітыкі беларусізацыі. Тэндэнцыя да антыбеларусізацыі.

Вынікі першага этапу правядзення палітыкі беларусізацыі (1924–1927 гг.). Прыняцце і пачатак актыўнага правядзення ў жыццё партыйных і дзяржаўных рашэнняў. Агітацыйна-арганізацыйная работа па ажыццяўленні палітыкі беларусізацыі. Вынікі першага года ажыццяўлення палітыкі беларусізацыі ў БССР (паводле рэзалюцыі пленума Цэнтральнага Камітэта (далей – ЦК) КП(б)Б «Аб нацыянальнай палітыцы» (13 кастрычніка 1925 г.)). Пашырэнне выкарыстання роднай мовы. Палітыка беларусізацыі ў раёнах Сібіры і Далёкага Усходу. Задачы на другі этап ажыццяўлення палітыкі беларусізацыі.

Згортванне палітыкі беларусізацыі. Стан беларусізацыі ў канцы 1920-х гг. Пастанова Бюро ЦК КП(б)Б «Аб ходзе работы па беларусізацыі дзяржаўных, прафесіянальных, гаспадарчых і кааператыўных устаноў БССР» (25 верасня 1928 г.). Вывучэнне практыкі правядзення нацыянальнай палітыкі ў БССР Нацкамісіяй пры ЦВК БССР. Прычыны згортвання палітыкі беларусізацыі ў канцы 1920-х–пачатку 1930-х гг.

Развіццё нацыянальнай культуры ў 1920-ыя гг.

(17 гадзін)

Адукацыя. Ліквідацыя непісьменнасці і малапісьменнасці. Стварэнне сістэмы народнай адукацыі. Рэарганізацыя школ. Падручнікі. Падрыхтоўка настаўніцкіх кадраў. Сярэднія спецыяльныя навучальныя ўстановы. Вышэйшыя навучальныя ўстановы.

Нараджэнне і станаўленне беларускай савецкай навукі. У. Ігнатоўскі – ініцыятар стварэння Навукова-тэрміналагічнай камісіі пры Народным камісарыяце асветы. Інстытут беларускай культуры. Беларуская акадэмія навук. Беларускі дзяржаўны музей як навукова-даследчая ўстанова. Навукова-даследчыя інстытуты.

Развіццё краязнаўства. Краязнаўчыя арганізацыі і гурткі. Цэнтральнае бюро краязнаўства пры Інстытуце беларускай культуры. I Усебеларуская краязнаўчая канферэнцыя (лістапад 1924 г.). I Усебеларускі краязнаўчы з’езд (люты 1926 г.). Краязнаўчыя выданні.

Развіццё літаратуры. Асноўныя тэндэнцыі ў развіцці беларускай літаратуры ў 1920-я гг. Літаратурныя аб’яднанні: «Маладняк» (М. Чарот, К. Чорны, У. Дубоўка, П. Трус), «Узвышша» (К. Чорны, У. Дубоўка, З. Бядуля), «Полымя» (М. Чарот, Я. Колас, Я. Купала), Беларуская асацыяцыя пралетарскіх пісьменнікаў (З. Бядуля, К. Чорны).

Тэатральнае жыццё. Беларуская драматычная студыя ў Маскве. Беларускі дзяржаўны тэатр (Ф. Ждановіч, Е. Міровіч, Л. Літвінаў). Другі Беларускі дзяржаўны тэатр (П. Малчанаў, С. Станюта, А. Ільінскі). Беларускі дзяржаўны вандроўны тэатр. Асноўныя тэндэнцыі ў развіцці беларускай драматургіі.

Вываўленчае мастацтва і скульптура. Асноўныя тэндэнцыі ў развіцці беларускага вываўленчага мастацтва (М. Станюта, М. Філіповіч, Я. Кругер, У. Кудрэвіч). Экспедыцыя па вывучэнні беларускай народнай творчасці. Станаўленне беларускай скульптуры. Станковы партрэт (А. Грубэ, А. Бразер).

Перыядычны друк і выдавецкая справа. Газеты («Звязда», «Беларуская вёска», «Савецкая Беларусь», «Чырвоная змена», «Рабочий»). Часопісы («Вольны сцяг», «Полымя», «Маладняк», «Узвышша»). Выдавецтвы (Дзяржаўнае выдавецтва БССР, кааператыўна-выдавецкае таварыства «Адраджэнне», выдавецтва «Савецкая Беларусь», Беларускае дзяржаўнае выдавецтва, газетна-часопісныя выдавецтвы).

Кіно. Станаўленне беларускага кіно. Кінастудыя «Савецкая Беларусь». Ю. Тарыч («Лясная быль», «Да заўтра»).

Вопыт і праблемы ў працэсе ажыццяўлення палітыкі беларусізацыі ў 1920-я гг. Вынікі і ўрокі ажыццяўлення беларускай нацыянальна-культурнай палітыкі ў 1920-я гг.

Выніковае абагульненне (1 гадзіна)